

Ludo hrabri

FAUST VRANČIĆ JE KVADRATIČNIM PADOBRANOM SKAKAO S VISOKIH GRADEVINA U ITALIJI PA JE UŠAO U POVIJEST SVJETSKOG PADOBRANSTVA I SMATRA SE PRETEČOM PADOBRANSKE DJELATNOSTI

Piše **Zdenko Jureša**

Prije više od četiri stoljeća, Šibenčanin Faust Vrančić (1551. - 1617.) je u svom djelu "Machinae Novae" među ostalim objavio ilustraciju čovjeka koji se padobranom spušta s tornja. Opisani padobran bio je kvadratičnog oblika. U zapisima se spominje da je Vrančić tim padobranom skakao s visokih građevina u Italiji pa je ušao u povijest svjetskog padobranstva i smatra se pretečom padobranske djelatnosti tzv. base - skakanje padobranom s čvrstih objekata, planina, građevina i mostova. U spomen na djelo Fausta Vrančića, Međunarodni zrakoplovni savez (FAI) je na prijedlog Hrvatskog zrakoplovnog saveza uspostavio svakogodišnju Medalju Faust Vrančić, koja se dodjeljuje za tehničke inovacije u hrvatskom padobranstvu.

Spas za preživljavanje

Upotreba padobrana na tlu Hrvatske počela je dvadesetih godina prošlog stoljeća, kada ih je vojno zrakoplovstvo Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca nabavilo iz inozemstva. Padobrani su bili dio obavezne opreme pilota koju su trebali upotrijebiti kada su, zbog kvara, napuštali zrakoplov. U prvo vrijeme piloti nisu bili skloni toj novotariji, a u praksi se nije pokazala korisnost padobrana. No primjeni padobrana nije tu bio kraj. Na zrakoplovnim se priredbama pokazalo da je padobranstvo izuzetno atraktivno, pa se osim praktične važnosti u vojnom i civilnom zrakoplovstvu počelo profilirati kao disciplina zrakoplovnog športa.

Dragutin Dolanski rodом iz Vinkovaca bio je djelatni časnik, pilot vojnog zrakoplovstva sa službom na aerodromu u Novom Sadu, gdje je prvi put skočio padobranom 2. rujna 1926. iz vojnog aviona sa 1000 metara visine. Dobivši zadaću da ispita padobrane koji su nabavljeni u inozemstvu, Dolanski je skok izveo dobrovoljno. U suradnji s Antunom Šimunovićem rođenim u Bjelovaru, početkom rujna 1926. godine Dolanski je izveo nekoliko uspješnih skokova padobranom. Nakon toga uslijedili su i drugi skokovi na tlu Hrvatske. U Zagrebu je 26. rujna 1926. godine održan prvi avijatičarski miting, u Borongaju, u čijem je programu sudjelovao francuski pilot i padobranac Renee Granveaut. On je sa spuštjenih ljestava ispod avio-

na na nekih 200 m visine iskočio, nakon 30, 40 m slobodnog pada aktivirao padobran i sretno se prizemljio. Bio je to njegov 94. skok padobranom, a prvi skok u Hrvatskoj.

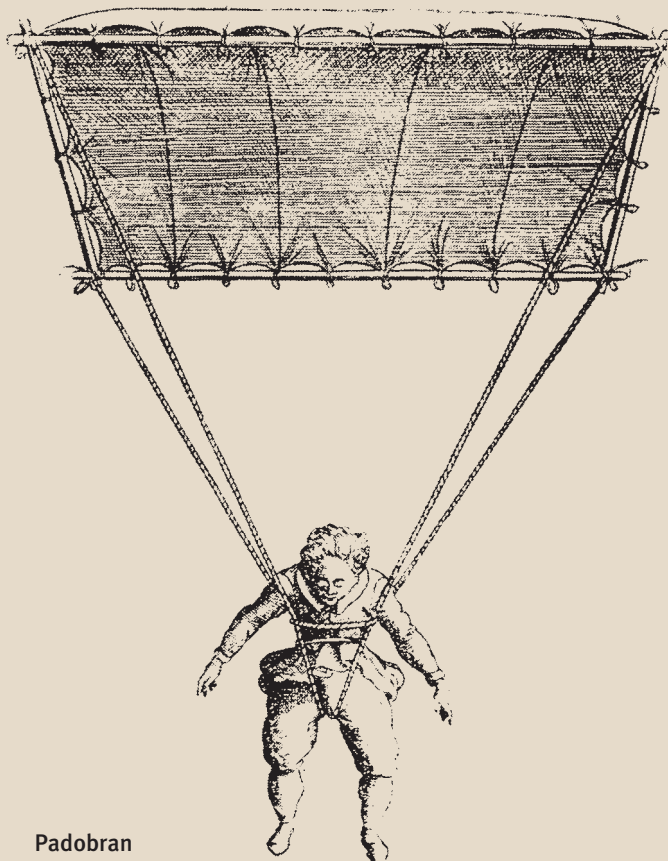
Poslije njega uspješno se s padobranom prizemljio i Antun Šimunović. On je iskočio sa 1200 m nad Kulmerovim livadama. Vjetar je padobran odnio prema Peščenici, a za njim je pohrlila masa svijeta. Padobranac je sretno pao na mali kup pijeska u neposrednoj blizini kukuružišta.

Prvi hrvatski padobranci

Tridesetih godina XX. stoljeća, Teodor Pavlović iz Zagreba studirao je pravo u Parizu. Ondje je često posjećivao zrakoplovne priredbe, koje su se održavale na aerodromu Vincennesu u okolici Pariza. Tako je 3. lipnja 1927. promatrao probne skokove s padobranima tipa Irving. Nakon službenih pokusa, Pavlović se prijavio za skok, iako ranije nije prošao nikakvu obuku. Pokazane su mu samo osnovne radnje pri navlačenju i otvaranju padobrana. Unatoč tomu, uspješno je skočio sa 1000 metara visine.

Na aerodromu u Zemunu održan je 1927. godine zrakoplovni miting na kojem su sudjelovali padobranci iz Poljske, Čehoslovačke i Jugoslavije. Na njemu je nastupio i Zagrepčanin Janko

Dominić, kojemu se prilikom skoka nije otvorio padobran. Od zadobivenih ozljeda, Dominić je preminuo u bolnici. Poslije tog nemilog događaja vojska je zabranila sudjelovanje svojih pripadnika na javnim padobranskim priredbama, pa je padobranstvo kraće vrijeme bilo u stagnaciji. Međutim, za padobranstvo su se zainteresirali civili. Demonstrirajući praktično značenje padobrana, na zrakoplovnim su priredbama, iz aviona spuštane vreće s pijeskom. To je pridonijelo upotrebi padobrana za dostavu pošte i hrane u nepristupačna područja. Novi skokovi padobranom zabilježeni su 1934. godine u Novoj Gradiški i Sinju. Na aerodromu Bežanija u Zemunu 5. lipnja 1938. godine održan je međunarodni aeromiting. Uz druge padobrance nastupila je i Katarina Matanović iz Zagreba. Ona je dan ranije izvela skok s padobranske kule. Bio je to njen prvi susret s padobranstvom. U Zagrebu je 19. listopada 1938.

Padobran
Fausta Vrančića

Skok Katarine Matanović s padobranske kule u Zemunu 1938.

održan aeromiting na kojem je nastupilo nekoliko padobranaca. Prva je skočila Katarina Matanović, a potom Slavoljub Vitanović i Marko Bogdanović.

Padobranski mitinzi

Na zagrebačkom aerodromu u Bornogaju 29. siječnja 1939. održan je aeromiting na kojem su skakali Vitanović i Bogdanović. Na skupštini Zrakoplovnog odbora u Zagrebu, 27. veljače 1939. godine, spominje se postojanje padobranske sekcije Aeroklub Naša krila, na čijem je čelu bio Slavoljub Vitanović, a suradnici su bili Marko Bogdanović i Katarina

Matanović. Početkom kolovoza 1939. godine Vitanović i Bogdanović su skakali na aeromitingu u Ljubljani. Poslije te priredbe ministarstvo u Beogradu je dodijelilo Zrakoplovnom odboru u Zagrebu 100 tisuća dinara za održavanje padobranskih tečajeva. Iste godine u Novom Sadu je otvorena vojna padobranska škola na čijem je čelu bio Dragutin Dolanski.

Padobranstvo kao posebna disciplina

Početkom veljače 1940. godine osim promidžbenih skokova počinje se skakati sa što većih visina, odnosno izvoditi tzv. visinske skokove. Tako je Slavoljub Vitanović u veljači 1940. godine skočio sa 2900 metara, a 8. ožujka iste godine sa 3900 me-

tara. Nedugo nakon toga skočio je sa 4750 m, a padobran je otvorio na 2000 m. To je bio prvi skok padobranom s velike visine, sa zadržavanjem otvaranja. Nedugo potom njegov skok je nadmašio Teodor Pavlović skočivši sa 6000 m. Taj ludo hrabar pothvat Pavlović je izveo bez maske za kisik. U rujnu 1940. godine u Zagrebu su izvedeni posljednji skokovi padobranom prije II. svjetskog rata. U drugoj polovici četrdesetih godina prošlog stoljeća, FAI je pod pritiskom događaja vezanih uz padobranstvo u svijetu počeo raditi na njegovom priznanju kao športske discipline, kakvo je već bilo motorno letenje, balonstvo, jedriličarstvo i modelarstvo. Ta su nastojanja ostvarena 1950. godine, kada je padobranstvo postalo priznata disciplina zrakoplovnog športa, zahvaljujući i djelovanju hrvatskih padobranaca.

Izvori i literatura

1. Škoberne, S. (1951). Padobranom kroz vjekove. Zagreb: Vlastita naklada.
2. Kirić, L. (1960). Počeci zrakoplovstva u Hrvatskoj. Zagreb: Vlastita naklada.
3. Berić, Z. (1974). Vještina slobodnog pada. Zagreb: Aeroklub Zagreb.

Teodor Pavlović (desno) snimljen prije prvog skoka padobranom u Parizu 1927.